

Misbruik van procesrecht.

Inleiding.

De grondwet en het EVRM waarborgen dat iedereen recht heeft op toegang tot de rechter. In de praktijk komt het evenwel voor dat van dit recht misbruik wordt gemaakt. Tegenover het voornoemde recht van de een staat het recht van de ander niet onnodig in procedures te worden betrokken, gelet op de daaraan verbonden tijd, energie en aanmerkelijke kosten.

Wanneer is van misbruik van procesrecht sprake? Algemeen wordt aanvaard dat het willens en wetens een kansloze procedure starten met het louter doel de tegenpartij op kosten te jagen onder omstandigheden misbruik van procesrecht oplevert. Dit artikel gaat op dit onderwerp in.

Rol van de advocaat.

Ik stel voorop, dat elke advocaat dient te handelen overeenkomstig hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt. Of zoals de advocateneed zegt:

“Ik zweer (beloof) getrouwheid aan de koning, gehoorzaamheid aan de grondwet, eerbied voor de rechterlijke autoriteiten, en dat ik geen zaak zal aanraden of verdedigen, die ik in gemoede niet gelove rechtvaardig te zijn”.

Procederen kan onder omstandigheden in strijd met deze eed zijn als sprake is van misbruik van recht. Ik reken hiertoe ook kansloos procederen op grond van een toevoeging om een ander op kosten te jagen. Zeker als sprake is van een opvolgende reeks. Dan is mijns inziens bovendien sprake van misbruik van gefinancierde rechtshulp.

Proceskosten.

In Nederland geldt een forfaitair stelsel van proceskosten. De grondslag is ingegeven de toegang tot de rechter niet onmogelijk te maken. Bij misbruik van procesrecht wordt de rechter gevraagd de misbruiker te veroordelen tot vergoeding van alle door de wederpartij gemaakte kosten. Het behoort tot de taken van elke advocaat zijn cliënt op deze mogelijkheid te wijzen.

Algemeen uitgangspunt.

Als algemeen uitgangspunt geldt artikel 3:13 BW, dat luidt:

- 1. Degene aan wie een bevoegdheid toekomt, kan haar niet inroepen, voor zover hij haar misbruikt.
- 2. Een bevoegdheid kan onder meer worden misbruikt door haar uit te oefenen met geen ander doel dan een ander te schaden of met een ander doel dan waarvoor zij is verleend of in geval men, in aanmerking nemende de onevenredigheid tussen het belang bij de uitoefening en het belang dat daardoor wordt geschaad, naar redelijkheid niet tot die uitoefening had kunnen komen.
- 3. Uit de aard van een bevoegdheid kan voortvloeien dat zij niet kan worden misbruikt.

Jurisprudentie.

De Hoge Raad heeft in de jurisprudentieⁱ voor misbruik van procesrecht de volgende maatstaf ontwikkeld:

Daarvan is pas sprake als het instellen van de vordering, gelet op de evidente ongegrondheid ervan, in verband met de betrokken belangen van de wederpartij achterwege had behoren te blijven. Hiervan kan eerst sprake zijn als eiser zijn vordering baseert op feiten en omstandigheden waarvan hij de onjuistheid kende dan wel behoorde te kennen of op stellingen waarvan hij op voorhand moest begrijpen dat deze geen kans van slagen hadden (HR 29 juni 2007, LJN BA3516, NJ 2007/353). Bij het aannemen van misbruik van procesrecht of onrechtmatig handelen door het aanspannen van een procedure past terughoudendheid, gelet op het recht op toegang tot de rechter dat mede gewaarborgd wordt door art. 6 EVRM.

In een bestuursrechtelijke zaak deed de Rechtbank Rotterdam een uitspraak op 19-12-2013ⁱⁱ. Relevant is de navolgende passage.

De rechtbank stelt voorop dat de bestuursrechter slechts overgaat tot het rechterlijk oordeel dat sprake is van misbruik van procesrecht in het uitzonderlijke geval waarin een natuurlijk persoon kennelijk onredelijk gebruik maakt van het bestuurs(proces)recht, bijvoorbeeld omdat voor hem evident moest zijn dat het instellen van het rechtsmiddel kansloos was. Voorts kan misbruik van de bevoegdheid om beroep in te stellen worden aangenomen als, in aanmerking nemende de onevenredigheid tussen het belang bij de uitoefening van de bevoegdheid en het belang dat daardoor wordt geschaad, aannemelijk is dat eiser in redelijkheid niet tot uitoefening van diens bevoegdheid had kunnen komen.

Vuistregels.

In zijn conclusie bij het arrest van de Hoge Raad d.d. 29-06-2007 geeft Procureur Generaal mr. Huydecoper de volgende vuistregels.ⁱⁱⁱ

a) Het Nederlandse procesrecht biedt ruimte voor een vordering of verweer op de grondslag dat de andere partij een proceshouding heeft ingenomen die als ontoelaatbaar moet gelden. Voor wat betreft stappen die niet méér inhouden dan het verdedigen van een bepaald standpunt in rechte, geldt daarbij dat men ontoelaatbaar handelt wanneer men zich op een onjuiste feitelijke voorstelling van zaken beroept én de betrokkene daarvan een ernstig verwijt valt te maken. Het innemen van juridische stellingen kan slechts dan ontoelaatbaar zijn als die stellingen als volstrekt ondeugdelijk moeten worden beoordeeld (waarbij rekening is te houden met de bevoegdheid om te trachten, de rechter van de onjuistheid van een "gevestigde leer" te overtuigen).

b) Initiëren van een vordering of voeren van een verweer op grond van onjuiste feitelijke stellingen terwijl niet ernstig verwijtbaar is dat men dat heeft gedaan, is niet onrechtmatig; ook dan niet als men zich er wel van bewust is dat men de betreffende stellingen in geval van tegenspraak niet zal kunnen bewijzen. Zo dat al anders kan zijn, is dat slechts onder bijzondere bijkomende omstandigheden het geval.

c) Als het gaat om (niet meer dan) het betrekken van een andere partij in een procedure of het voeren van verweer in een procedure, zijn ook overigens de eerder aangegeven uitgangspunten voor de beoordeling van de (on)rechtmatigheid van het gedrag van de betrokkene beslissend: diens handelwijze is (alleen) onrechtmatig voorzover hij zich bewust is

van de ongegrondheid, ondeugdelijkheid of zinloosheid van hetgeen hij aanvoert of onderneemt, of hem althans te dien aanzien (zeer) ernstig verwijt valt te maken.

d) Het voeren van een procedure (of reeks van procedures) op een zodanige wijze dat de wederpartij op onredelijke wijze voor moeilijkheden of kosten wordt geplaatst, kan eveneens grond opleveren om het desbetreffende gedrag als ontoelaatbaar aan te merken. Daarbij moet het dan gaan om ander gedrag dan het enkele aanvoeren van stellingen c.q. nemen van processuele stappen, van de ongegrondheid/ondeugdelijkheid waarvan de betrokkene ernstig verwijt valt te maken (op het aldus omschreven gedrag zijn immers (alleen) de eerder vermelde regels van toepassing). Als voorbeeld kan dienen het nader aanvoeren van feiten/argumenten die in eerdere stadia hadden kunnen en behoren te worden aangevoerd, waardoor de wederpartij genoodzaakt wordt zich extra kosten/inspanningen te getroosten. Hier gaat het om gedragingen van dien aard, dat aan de betrokkene het recht niet mag worden ontzegd om die gedragingen in het werk te stellen, maar die niettemin tot aansprakelijkheid leiden voor de aan de wederpartij berokkende schade, in verband met de onzorgvuldige manier waarop men te werk is gegaan.

Samenvatting.

Eenieder heeft recht op toegang tot de rechter. Maar ook heeft iedereen het recht niet onnodig, of steeds weer opnieuw in procedures te worden betrokken of in procedures met onverdedigbare standpunten te worden geconfronteerd. Wordt geconcludeerd tot misbruik van procesrecht dan kan de misbruiker worden veroordeeld alle gemaakte kosten van de wederpartij te vergoeden.

Van misbruik van procesrecht is pas sprake als het instellen van de vordering, gelet op de evidente ongegrondheid ervan, in verband met de betrokken belangen van de wederpartij achterwege had behoren te blijven. Hiervan kan eerst sprake zijn als eiser zijn vordering baseert op feiten en omstandigheden waarvan hij de onjuistheid kende dan wel behoorde te kennen of op stellingen waarvan hij op voorhand moest begrijpen dat deze geen kans van slagen hadden.

Misbruik van procesrecht wordt ook aangenomen als, in aanmerking nemende de onevenredigheid tussen het belang bij de uitoefening van de bevoegdheid en het belang dat daardoor wordt geschaad, aannemelijk is dat eiser in redelijkheid niet tot uitoefening van diens bevoegdheid had kunnen komen.

De rechter dient steeds terughoudendheid te betrachten bij de beoordeling of sprake is van misbruik van procesrecht.

(pjdb 140511)

ⁱ HR 29-06-2007 ECLI:NL:PHR:2007:BA3516 en HR 06-04-2012 ECLI:NL:HR:2012:BV7828

ⁱⁱ ECLI:NL:RBROT:2013:10171

ⁱⁱⁱ ECLI:NL:PHR:2007:BA3516 (conclusie mr. Huydecoper) bij Hoge Raad 29-06-2007